

Integration på arbetsmarknaden, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning



Integration på arbetsmarknaden, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning

Integration på arbetsmarknaden, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning

UHR:s rapportserie 2023:7, Universitets- och högskolerådet, november 2023

Kontaktperson: Sara Ahlstedt

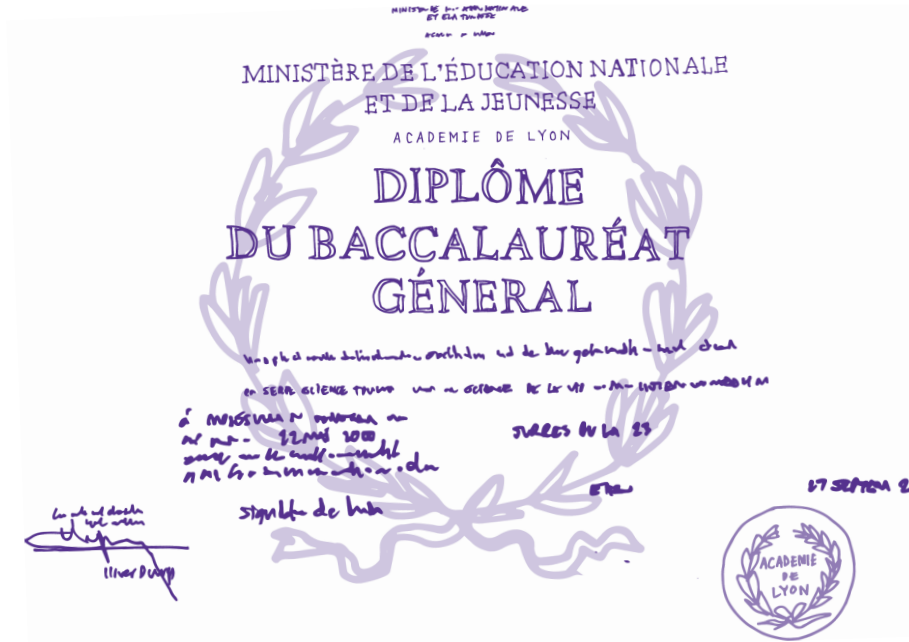
Omslagsbild: Gabriel Wentz

ISBN 978-91-7561-118-1

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Integration på arbetsmarknaden, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning	7
Integration på arbetsmarknaden.....	8
Kompetensförsörjning och utländsk utbildning.....	9
Utlåtandets betydelse för arbetsgivare.....	10
Social integration och utlåtande över utländsk utbildning	12
Slutsatser: utlåtande över utländsk utbildning – en pusselbit för integration och kompetensförsörjning	13
Referenser	14



”Jag kunde inte föreställa mig att ha ett sånt jobb (som jag har nu) när jag landade i Sverige först. Så det är fantastiskt, jag känner mig så lycklig. Som man vinner på bingo, typ hela tiden. Jag är jättetacksam över den här möjligheten. Genom att erbjuda den här tjänsten att översätta mitt diplom (får Sverige) en färdigutbildad person att använda på arbetsmarknaden här, det tycker jag är mycket att vinna på.”

(Intervjudeltagare med en masterexamen från Europa som hade bott 12 år i Sverige vid intervjutillfället)

Integration på arbetsmarknaden, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning

Det är en dörröppnare in på den svenska arbetsmarknaden för många invandrade personer att få ett utlåtande över sin utländska utbildning. Samtidigt bidrar det till Sveriges framtida kompetensförsörjning. I Universitets- och högskolerådets (UHR) uppdrag ingår att bedöma utländska utbildningar på gymnasienivå, eftergymnasial yrkesnivå och högskolenivå. I en studie har UHR undersökt integrationen på arbetsmarknaden för invandrade personer som har fått en sådan bedömning. Den här rapporten sammanfattar studiens resultat och vänder sig till arbetsgivarorganisationer och andra relevanta organisationer och myndigheter. Syftet är att bidra till kunskapen om bedömning av utländsk utbildning som en pusselbit i samhällets integrationsarbete, rekrytering till bristyrken och den framtida kompetensförsörjningen.

I UHR:s bedömning av formell utländsk utbildning kontrolleras bland annat att det utländska utbildningsdokumentet är korrekt utfärdat, att utbildningen har bedrivits vid en erkänd utbildningsinstitution i utbildningslandet och att den är avslutad.

En bedömning resulterar i antingen ett utlåtande eller ett avslag. Ett utlåtande är ett nationellt erkännande av utbildningen. I utlåtandet beskrivs vilken examen den utländska utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet.

Ett utlåtande ska vara en vägledning för arbetsgivare och lärosäten och andra utbildningsanordnare.

Personerna som får utlåtanden över utländska utbildningar utgör en stor kompetensbas för det svenska samhället. År 2022 utfärdade UHR till exempel 7 048 utlåtanden över utländska gymnasieutbildningar, fler än de 6 319 elever som fick en gymnasieexamen i Göteborgs kommun läsåret 2021/2022.¹ Samma år utfärdades också fler utlåtanden över utländska högskoleutbild-

1 Skolverket, *Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket* (Hämtad 2023-10-05)

ningar (7 729 stycken) än antalet studenter som examinerades från Lunds universitet, det lärosäte som examinerade flest studenter 2022 (7 549 stycken).²

Integration på arbetsmarknaden

Integration är en mångfacetterad fråga. Det handlar om att skapa en inkluderande och sammanhållen samhällig struktur där alla människor har möjlighet att delta aktivt i de möjligheter som det svenska samhället erbjuder.³ Det inkluderar bland annat social, politisk och ekonomisk integration, språk, utbildning, boende och att ha ett jobb.

En grundläggande utgångspunkt för integration på arbetsmarknaden är att utvärdera och erkänna de kompetenser som invandrade personer har med sig till Sverige. Målet är att säkerställa att alla individer, oavsett ursprung, har möjlighet att använda sin arbetslivserfarenhet och utbildning på ett sätt som gynnar både dem själva och det svenska samhället som helhet.

En tidigare studie har pekat ut utbildning som den enskilt viktigaste mätbara faktorn för kvalifikationsmatchning.⁴

Kvalifikationsmatchning eller matchning innebär att kraven som ställs på en persons yrke överensstämmer med personens utbildningsnivå och ibland även utbildningsinriktning.

UHR:s undersökning visar att utlåtandet ser ut att vara till fördel för de personer som har ett sådant, jämfört med personer utan utlåtande, både när de etablerar sig på arbetsmarknaden och för att vara kvalifikationsmatchade. Det gäller både på kort sikt och över längre tid och för alla tre utbildningsnivåer som UHR utfärdar utlåtanden över.⁵ Kvinnor har, oavsett utbildningsnivå, större chans än män att vara såväl etablerade på arbetsmarknaden som kvalifikationsmatchade om de har ett utlåtande.

2 UKÄ. Högskolan i siffror, <https://www.uka.se/vara-resultat/statistik/hogskolan-i-siffror> (Hämtad 2023-09-12)

3 Jose Alberto Diaz 1993. Robert D. Putnam 1993.

4 Region Skåne 2020.

5 UHR 2022:6. UHR 2023:6



Kompetensförsörjning och utländsk utbildning

Kompetensförsörjning är en viktig strategisk fråga som berör Sveriges ekonomiska tillväxt, innovationskraft och välfärd. Det handlar om att säkerställa att Sverige har rätt blandning av kompetens och talanger för att möta dagens och framtidens utmaningar inom arbetslivet och samhället i stort. Sverige är beroende av arbetskraft från andra länder för att fylla vissa kompetensgap.⁶

Det lönar sig att ta till vara invandrade personers kompetens för såväl individer och arbetsgivare som det svenska samhället i stort. För individen innebär det att inte behöva lägga tid och pengar på att studera i Sverige och att kunna fortsätta arbeta inom det område hen har utländsk arbetslivserfarenhet. Arbetsgivare har genom invandrade personers kompetens möjlighet att fylla luckor, särskilt inom bristyrken. Samhället tjänar samtidigt på att den kompetens som finns i Sverige i form av personer med utbildningar som inte bekostats av det svenska samhället fortsatt bidrar till kompetensförsörjningen.

En bättre kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden skulle öka samhällsnyttan genom till exempel högre arbetsmarknadsdeltagande och bättre välfärdstjänster.⁷ Det är särskilt viktigt inom bristyrken. Exempel på sådana är vård- och omsorgsyrken och restaurangyrken som kräver gymnasieutbildning, hantverks- och IT-yrken som kräver eftergymnasial yrkesutbildning och vårddyren och tekniska yrken som kräver högskoleutbildning.⁸

Ett annat bristyrke är lärare. De personer som deltog i UHR:s studie och som är lärare identifierar sig i större utsträckning än övriga med sitt yrke

6 Charlotte Wikholm m.fl. 2018, Svenskt Näringsliv 2018, Region Skåne 2019, SKR 2022.

7 Louisa Vogiazides m. fl. 2021.

8 SCB 2022. Arbetsförmedlingen: <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssokande/yrken-och-framtid/hitta-yrkesprognoser/yrkesomraden> (Hämtad 2023-10-11)

– de upplever att de ”är” lärare. Det är viktigt att ta till vara på den yrkesstolt-heten så att så många personer som möjligt med utländsk lärarutbildning har möjlighet att och vill komplettera utbildningen och blir legitimerade lärare i Sverige.

Även om utlåtandet verkar ha positiva effekter på arbetsmarknadseta- blering och kvalifikationsmatchning är många överkvalificerade för sina jobb – endast 42 procent hade ett kvalificerat arbete åtta år efter att de fått sitt utlåtande. Det ska dock jämföras med de 27 procent i gruppen utan utlåtande som hade ett kvalificerat jobb vid samma tidpunkt. Det finns inget direkt orsakssamband mellan kvalificerat arbete å ena sidan och utlåtande å den andra, men det indikerar att utlåtandet är en byggsten i invandrade personers möjlighet att få jobb som motsvarar deras utbildningsnivå.

Eftersom arbetslivet förändras snabbt är livslångt lärande avgörande för att säkerställa att arbetstagare är rustade för nya utmaningar. Det kan inkludera fortbildningskurser, omskolning och andra metoder för att stödja kompetensutveckling under hela yrkeslivet. UHR:s undersökning visar att det finns grupper, särskilt bland personer som fått ett utlåtande över en eftergymnasial utbildning, som skolat om sig till yrken där det råder brist på arbetskraft istället för att försöka hitta ett kvalificerat arbete där de får användning av sin utländska utbildning. Det har de främst gjort för att vara garanterade jobb. Omskolning kan ses som en slösad resurs och en extra kostnad för Sverige. Samtidigt bidrar det till att täcka arbetskraftsförsörjningen i de fall personerna börjar jobba inom ett bristyrkesområde.

Inom vissa reglerade yrken är det heller inte möjligt att arbeta utan att komplettera sin utländska utbildning. För att till exempel få legitimation för att arbeta som sjuksköterska i Sverige måste den utländska sjuksköterskeut- bildningen vara en högskoleutbildning. I många länder är det en gymnasie- utbildning eller eftergymnasial utbildning som inte ger en högskoleexamen.

Utlåtandets betydelse för arbetsgivare

Att arbetsgivare både hittar och anställer personer med rätt kompetens är en förutsättning för att den framtida kompetensförsörjningen ska kunna säkras. Samtidigt har utländsk utbildning och arbetslivserfarenhet generellt lägre värde på den svenska arbetsmarknaden.⁹ Arbetsgivare spelar en viktig roll för att främja integration och bidra till kompetensförsörjning genom att vara öppna för mångfald och aktivt söka kompetens oavsett personers ursprung. Invandrade personer med utländsk utbildning är en viktig resurs.

Det har etablerats att den så kallade närhetsprincipen påverkar arbets- givares vilja att anställa en person med utländsk utbildning.¹⁰ Ju närmare Sverige det land ligger som den invandrade personen kommer ifrån, både geografiskt och kulturellt, desto mer förtroende har arbetsgivare för per-

9 Andreas Damelang m.fl. 2020

10 Damelang m. fl. 2020

sonens utbildning.¹¹ Det beror bland annat på att de har mer tillit till länder som de upplever att de har kunskap om.

Vidare är det väl belagt att diskriminering utifrån etnicitet och hudfärg förekommer i rekryteringsprocesser¹², likaså att födelseregion påverkar en individs matchning på arbetsmarknaden¹³. Vad gäller utbildningsregion visar UHR:s undersökning att arbetsgivare har minst förtroende för afrikanska utbildningar, följt av latinamerikanska utbildningar och utbildningar från Mellanöstern.¹⁴ Andra studier visar också att personer med svensklingande respektive arabisklingande namn behandlas olika i rekryteringsprocesser.¹⁵ Arbetsökande med arabisklingande namn får exempelvis färre kallelser till anställningsintervjuer.¹⁶ Det är särskilt relevant därför att beroende på studerat år har mellan en fjärdedel och hälften av de personer som ingår i UHR:s undersökning fått en utbildning från ett land i Mellanöstern bedömd.

Även om arbetsgivare klassar svenska språket som det allra viktigaste vid anställning av en person med utländsk utbildning så visade UHR:s studie att aspekter som rör utbildningen och därmed utlåtandet av densamma kommer tätt efter. Det handlar främst om utbildningsnivå och inriktning, och i kombination med en försäkran om dokumentens äkthet ökar tryggheten för arbetsgivare när de anställer. Arbetsgivare använder utlåtandet främst i början av rekryteringsprocessen. Det kan vara avgörande för om en person går vidare till intervju eller inte.

Diskriminering, oavsett om det handlar om utbildningsland eller etnicitet och hudfärg, påverkar både arbetsmarknadsetableringen för individerna i fråga och den framtida kompetensförsörjningen. Att inte ta tillvara på utbildning som förvärvats utomlands innebär att slöseri av resurser som kan komma till nytta, särskilt inom bristyrken, inte utnyttjas. Arbetsgivare har stort förtroende för utlåtandet. Förhoppningen är att det på så sätt kan bidra till att minska diskrimineringen på arbetsmarknaden.

11 Jämför World Values Study 2023 <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp> (Hämtad 2023-10-11)

12 DO 2023. Länsstyrelsen Stockholm 2018

13 Region Skåne 2020. DO 2023.

14 UHR 2023: 3.

15 Sima Wolgast 2017

16 DO 2023



Social integration och utlåtande över utländsk utbildning

Medan kompetensförsörjning handlar om samhällets behov, handlar integration om både samhälle och individ och inte nödvändigtvis bara om integration på arbetsmarknaden. Att få sin utbildning erkänd är en pusselbit bland många som hjälper en person som har invandrat till Sverige att hitta sin plats.

Oavsett hur lång tid de bott i Sverige anser en betydande del av personerna som ingick i UHR:s undersökning att utlåtandet över deras utbildning är viktigt för att de skulle kunna planera sin framtid. Det är inte förvånande att även personer som bott en längre tid i Sverige upplever det, eftersom integrationsprocesser kan vara långa och invecklade.

De flesta som har en utländsk högskoleutbildning¹⁷ tycker också att det är viktigt att de kan använda sig av den i sitt arbete i Sverige. Anledningarna varierar och är komplexa men det handlar till stor del om var på arbetsmarknaden personerna upplever att de hör hemma. De har en yrkesidentitet och yrkesstolthet, men de kopplar också ett erkännande av utbildningen och ett kvalificerat jobb till självkänsla och att accepteras i Sverige. De uttrycker att det skulle vara resursslöseri om de inte arbetade inom sitt utbildningsområde och i en tjänst som kräver högskoleutbildning.

Utöver det upplever personerna att de fått ett värde genom att deras utbildning erkändes. Det är viktigt för dem att få ett slags bekräftelse av Sverige att utbildningen som de ägnat flera år åt, och i många fall också betalat för, betyder något och är användbar i det svenska samhället. Genom det värde de upplever att de fått när deras utbildning erkändes blev utlåtandet ett steg i deras integrationsprocess.

17 Det här avsnittet baseras på intervjuer som gjordes som del av UHR:s undersökning. Bara personer som har fått ett utlåtande över en högskoleutbildning intervjuades.

Slutsatser: utlåtande över utländsk utbildning – en pusselbit för integration och kompetensförsörjning

Genom att investera i utbildning, forskning och mångfald, och genom att främja ett livslångt lärande, kan Sverige förbli konkurrenskraftigt och säkerställa en hållbar ekonomisk utveckling i framtiden. UHR:s undersökning visar att utlåtanden över utländsk utbildning är ett bidrag till integration, både på arbetsmarknaden, för individens känsla av tillhörighet och för den framtida kompetensförsörjningen.

Utlåtandet ser ut att vara till fördel för personer med en utländsk utbildning, både när de etablerar sig på arbetsmarknaden och för att de ska ha ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. Det finns inte ett uttalat samband mellan utlåtande å ena sidan och arbetsmarknadsetablering och kvalifikationsmatchning å den andra. Den övergripande slutsatsen är dock entydig: utlåtandet är ett viktigt och användbart instrument och en viktig pusselbit i ett större sammanhang av integration och kompetensförsörjning.

Rapporterna som ligger till grund för den här sammanfattande rapporten kan laddas ned på UHR:s webbplats.

Bedömning – ett redskap för integration? Bedömning av invandrade personers utländska utbildning och deras etablering och kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden (rapport 2022: 6)

Arbetsgivares syn på utlåtanden över utländsk utbildning (rapport 2023: 3)

Erkännande av utländsk utbildning och vidare studier – en väg till arbete? (rapport 2023:5)

Hur har det gått på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk högskoleutbildning? Utlåtanden över utländsk högskoleutbildning och integration på arbetsmarknaden på längre sikt (rapport 2023:6)

Referenser

Damelang, Andreas, Ebensperger, Sabine och Stumpf, Felix. "Foreign Credential Recognition and Immigrants' Chances of Being Hired for Skilled Jobs—Evidence from a Survey Experiment Among Employers." *Social Forces*, vol.99, nr. 2, sid. 648-671, 2020.

Diaz, Jose Alberto. *Choosing Integration: A Theoretical and Empirical Study of the Immigrant Integration in Sweden*. Diss., Uppsala universitet, 1993.

Diskrimineringsombudsmannen. *Rekrytera utan att diskriminera. Vad visar forskning?* Rapport 2023:5. DO: Stockholm, 2023.

Länsstyrelsen Stockholm. *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden*. Rapport 2018:2. Länsstyrelsen Stockholm: Stockholm, 2018.

Putnam, Robert D.: *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 1993.

SCB. *Störst brist på nyutexaminerade, 2021*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/arbetskraftsbarometern/pong/tabell-och-diagram/storst-brist-pa-nyutexaminerade/> 2022. (Hämtad 2023-10-11).

Svenskt Näringsliv. *Kompetensgapet på arbetsmarknaden. Tillgång och efterfrågan på internationell kompetens*. Svenskt Näringsliv: Stockholm, 2018.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). *Välfärdens kompetensförsörjning. Personalprognos 2021-2031 och hur välfärden kan möta kompetensutmaningen*. Sveriges Kommuner och Regioner: Stockholm, 2022.

Region Skåne. *Högutbildade flykting- och anhöriginvandrades kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden*. Region Skåne: Malmö, 2020.

Region Skåne. *Invandringens betydelse för kompetensförsörjningen i Skånes arbetsliv*. Region Skåne: Kristianstad, 2019.

UHR. *Arbetsgivares syn på utlåtanden över utländsk utbildning*. Rapport 2023:3. UHR: Stockholm, 2023.

UHR. *Erkännande av utländsk utbildning och vidare studier – en väg till arbete?* Rapport 2023:5. UHR: Stockholm, 2023.

UHR. *Hur har det gått på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk högskoleutbildning? Utlåtanden över utländsk högskoleutbildning och integration på arbetsmarknaden på längre sikt* Rapport 2023:6. UHR: Stockholm, 2023.

UHR. *Bedömning – ett redskap för integration? Bedömning av invandrade personers utländska utbildning och deras etablering och kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden*. Rapport 2022:6. UHR: Stockholm, 2022.

Vogiazides, Louisa, Bengtsson, Henrik och Axelsson, Linn. *Geographies of Occupational Mismatch: The Case of Highly Educated Refugees and Family Migrants in Sweden*. Kulturgeografiskt seminarium 2021:1. Stockholm: Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet, 2021.

Wikholm, Charlotte, Sparrhoff, Gun, Jarebrant, Caroline, Wallo, Andreas och Kock, Henrik. *Strategisk kompetensförsörjning för hållbart arbetsliv: En kunskapsöversikt och analys av utvalda ESF-projekt*. Uppdragsrapport 27033, 27528. Swerea IVF: Mölndal, 2018.

Wolgast, Sima. *How does the job applicant's ethnicity affect the selection process? – Norms, preferred competencies and expected fit*. Diss., Lunds universitet, 2017



Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.